

Тема 4: Облік розрахункових операцій у зовнішньоекономічній діяльності

4.1. Форми безготівкових розрахунків, які використовують у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Відображення в обліку записів щодо форм безготівкових розрахунків.

4.2. Кредити банків-резидентів, кредити банків-нерезидентів.

4.3. Облік розрахунків за податками й обов'язковими платежами у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

4.4. Розрахунки у безготівковій іноземній валюті. Розрахунки в готівковій іноземній валюті. Ключові слова та поняття: трансферт, банківський переказ, акредитив, інкасо, розрахунковий чек.

4.1. Форми безготівкових розрахунків, які використовують у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Відображення в обліку записів щодо форм безготівкових розрахунків

Регламентация міжнародних розрахунків здійснюється за допомогою вироблених світовою практикою правил і звичаїв міжнародних організацій, що спрямовані, насамперед, на регулювання розрахункових взаємин між банками і які здобувають усе важливішу роль у здійсненні розрахунків. Основна мета цих та інших правил – регулювання взаємин учасників розрахункових операцій по окремих формах міжнародних розрахунків шляхом уніфікації й універсалізації банківських операцій.

В Україні основними валютно-фінансовими обмеженнями розрахунків по експортно-імпортних операціях є:

- суворя регламентация термінів їхнього здійснення; – обмеження авансових платежів у валюті;
- обов'язкові авансові платежі по експортним операціям із використанням платежів у національній валюті.

Система зв'язків між суб'єктами зовнішньоекономічних відносин заснована в основному на безготівковій формі розрахунків.

Усі угоди й контракти, за винятком бартерних, при здійсненні зовнішньоекономічних операцій передбачають проведення розрахунків з переказу коштів. Розрахунки, як правило, здійснюються через банківські установи або через інші кредитно-фінансові установи.

Банківські кореспондентські відносини можуть бути прямими і за допомогою банку-кореспондента. Прямі кореспондентські відносини передбачають наявність кореспондентських рахунків типу «Лоро» (кореспондентські рахунки іноземних банків у даному банку) і «Ностро» (кореспондентські рахунки даного банку в іноземних банках) при наявності генеральної ліцензії.

Якщо ж банк для кореспонденції з іншими банками використовує систему SWIFT, то розрахунки здійснюються через банк-кореспондент. Міжнародні розрахунки України пов'язані зі здійсненням різноманітних форм економічних і неекономічних відносин із закордонними країнами.

Незважаючи на різноманіття цих форм, що впливають із них міжнародні розрахунки зводяться по економічному змісту до двох основних груп:

- по зовнішньоторговельним операціям, включаючи операції з міжнародних кредитів і перевезень;
- неторгові розрахунки, до яких відносяться розрахунки по дипломатичним представництвам, по змісту різних делегацій, організації форумів тощо.

Валютно-фінансові умови зовнішньоторговельного контракту повинні забезпечувати надійне й своєчасне надходження експортного виторгу й ефективне використання валютних коштів по імпортних поставаннях.

Вибір конкретних валютно-фінансових умов залежить, насамперед, від сформованої на світовому ринку порядку торгівлі, а також від ряду специфічних факторів, серед яких варто виділити:

- вид товару (технічне устаткування, медикаменти, продовольча група товарів);
- вид постачань, робіт, послуг (разові або постійні);
- термін постачання або надання послуг;
- наявність кредитної угоди;
- платоспроможність і ділова репутація контрагента;
- характер компромісу між контрагентами;
- можливості банків.

При виборі валютно-фінансових умов по конкретному зовнішньоторговельному постачанню необхідно враховувати всі аспекти цих умов у комплексі.

Усі умови повинні бути викладені чітко й однозначно, інакше будь-які неточності можуть викликати суперечки, збитки і навіть розрив зовнішньоекономічних зв'язків.

Основні фінансові умови контрактів містять у собі: засоби й умови платежів; форми застосовуваних розрахунків. У фінансових умовах контракту можуть обмовлятися три умови платежу – негайний платіж, платіж у кредит і авансовий платіж. Розрахунки в кредит або з розстрочкою платежу мають два різновиди, що відображають, хто з учасників зовнішньоекономічної операції її кредитує.

У міжнародних розрахунках мають місце обставини, за яких комерційний кредит надається експортеріві або імпортеріві банком або здійснюється авансування коштів, шляхом надання кредиту імпортеріві експортером. При проведенні зовнішньоторговельної операції надзвичайно важливий правильний вибір форми розрахунків, оскільки дозволяє контрагентам знижувати витрати й ризик невиконання протилежною стороною своїх зобов'язань за контрактом.

Здійснення платежів у формі безготівкового грошового обігу – це рух інвалютних коштів без участі наявної інвалюти, за допомогою зарахування її на банківський рахунок і перерахування з рахунку платника на рахунок одержувача.

У банківській термінології – це операційне оформлення платежів.

У вищевикладених визначених формах розрахунків простежується відмінна їхня риса від умов платежу – форма безготівкового грошового обігу й документообігу (пересилання, обробка фінансових і комерційних документів) між експортером і імпортером і їхніми банками.

З цього варто розуміти, що кожна форма розрахунків передбачає свій порядок оформлення й передачі в банк платіжних банківських документів, порядок документообігу між експортером, імпортером і їхніми банками, що і складає механізм конкретної форми розрахунків.

Особливістю форм розрахунків по зовнішньоторговельним постачанням є те, що з одного боку вони регламентуються за допомогою вироблених світовою практикою правил і звичаїв, з іншого боку – національними нормативними й законодавчими актами. Міжбанківські розрахунки здійснюються шляхом передачі стандартних банківських повідомлень. До них відносяться: торгівельні перекази; валютні операції; банківські перекази, спеціальні повідомлення.

Основні форми міжнародних розрахунків:

- банківський переказ;
- акредитив;
- інкасо;
- розрахунки за відкритими рахунками.

Ці форми розрахунків здійснюються з використанням чеків, векселів а також інших фінансових документів. Найбільше поширення в Україні одержали такі види розрахунків, як банківський переказ, документарне інкасо, документарний акредитив. Кожна форма розрахунків специфічна в документальному оформленні і, залежно від порядку документообігу з операційного оформлення платежів, може мати різновиди. В одних випадках операційне оформлення платежів виробляється проти фінансових документів, в інших – проти фінансових і комерційних документів.

Прикладом тому є інкасова й акредитивна форми розрахунків: інкасо може бути чистим (простим) або документарним (комерційним), те ж

відноситься і до акредитивної форми розрахунків. Можливість застосування тих або інших видів форм міжнародних розрахунків може визначатися в міждержавних договорах і міжбанківських угодах вітчизняних банків з іноземними банками.

Отже, основними формами безготівкових розрахунків вітчизняних підприємств з фірмами й організаціями іноземних країн є акредитив, інкасо, банківський переказ, розрахунки чеками. Разом з тим, у кожній із зазначених форм є декілька різновидів. Трансферт – письмовий переказ іноземної валюти з однієї країни в іншу – від вітчизняного імпортера (переказодавця) імпортеру-отримувачу (бенефіціару).

Здійснюється трансферт за допомогою заяви на переказ. У ній вказуються всі передбачені реквізити з врахуванням тієї особливості, що окремі з них обов'язково дублюються літерами латинського алфавіту (назва платника) або вказуються іноземною мовою (валюта платежу, назва отримувача, його адреса, банк-посередник, банк-отримувач та їхні адреси, спосіб передачі платіжного доручення за кордон, контракт, рахунок, технічні і спеціальні терміни).

Банківський переказ є однією із найпоширеніших форм розрахунків, оскільки кошти, зараховані на рахунок отримувача (бенефіціара) неможливо відкликати, крім того це зумовлюється технологічною простотою його здійснення, короткими строками розрахунків та порівняно невисоким розміром оплати послуг банку.

Позитивним моментом банківського переказу є швидке здійснення платежу (1-5 банківських днів) та низька вартість операції, негативною – ризик непоставки товару при вже здійсненій оплаті.

Таким чином, банківський переказ – це доручення банку своєму банку-кореспонденту виплатити певну суму грошей за розпорядженням і за рахунок переказодавця іноземному отримувачу (бенефіціару) із зазначенням способу відшкодування банку-платнику виплаченої ним суми.

У міжнародній практиці найпоширенішою формою розрахунків є документарний (умовний) переказ.

Частка акредитивної форми в міжнародних розрахунках значно менша порівняно з банківським переказом, однак саме акредитив найповніше забезпечує своєчасне отримання експортної виручки, що максимально відповідає інтересам експортера.

Акредитивна форма розрахунків передбачає зобов'язання покупця відкрити акредитив (окремий рахунок для безготівкових розрахунків) у банку-емітенті на певну суму в узгодженій валюті на користь продавця до встановленого договором терміну.

Акредитив за своєю суттю є суворим зобов'язанням банку виплатити продавцю за рахунок покупця певну суму, якщо продавець надасть у встановлений термін документи про виконання договірних зобов'язань зі свого боку.

Акредитив є відокремленою від договору купівлі-продажу операцією з банком, яка водночас базується на договорі. Банк діє як посередник між сторонами договору (продавцем та покупцем, виконавцем та замовником). Свої відносини з банком наказодавець (імпортер, покупець товару) оформляє заявою про відкриття акредитива, де містяться основні умови, передбачені договором. Якщо умови договору постачальник не дотримав, банк не виплачує йому призначену суму.

Виплати за акредитивом здійснюються протягом терміну його дії в банку постачальника у повній сумі акредитива або частинами за наданими постачальником реєстрами рахунків і транспортними або приймально-здавальними документами, що засвідчують відвантаження товару. Застосування акредитивної форми розрахунків забезпечується відповідно до Уніфікованих правил і звичаїв для документарних акредитивів Міжнародної торгової палати від 1993 р. № 500, у разі якщо сторони включили їх до договору.

Акредитивна форма розрахунків, з одного боку, зручна для постачальників (у тому числі експортерів), оскільки гарантує оплату активною участю банку в платіжних операціях.

З іншого ж боку, не дуже вигідна покупцям (у тому числі імпортерам) у зв'язку з вилученням із обороту коштів на весь термін відкриття акредитива, а також у зв'язку з додатковими витратами – виплатами комісійних винагород банку.

Однак ризик неотримання товару знижується, оскільки оплату за акредитивом банк проводить лише після отримання відвантажувальних документів та їх перевірки. Акредитив широко використовується у міжнародній торгівлі біржовими товарами за участю посередників (біржових брокерів), яким ця форма розрахунків дає змогу перетворити товар на гроші відразу після відвантаження.

Документарний (товарний) акредитив – акредитив, виплата за яким не проводиться без надання комерційних документів. Облік розрахунків акредитивами ведеться на рахунках 313 «Інші рахунки в банку в національній валюті» та 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті» – у разі відкриття покритого акредитиву; на рахунках 601 «Короткострокові кредити банків в національній валюті» та 602 «Короткострокові кредити банків в іноземній валюті» – у разі відкриття непокритого акредитиву. Відкриття акредитива проводять за дебетом рахунка 313 «Інші рахунки в банку в національній валюті» або 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті» з кредиту поточних розрахункових рахунків.

При використанні акредитивних рахунків кредитується даний рахунок (313/314) і дебетується рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Далі за кредитом рахунка 63 проводять оприбуткування надходжень у дебет відповідного рахунка активів. Аналітичний облік за рухом коштів у акредитивах виконується у розрізі кожного акредитива у формі відомості або карток аналітичного обліку.

Розрахунки в іноземній валюті здійснюються лише через уповноважені банки, а розрахунки в національній валюті України з іноземними контрагентами можливі лише за умови отримання індивідуальної ліцензії Національного банку України.

Інкасо є найменш поширеною формою розрахунків при зовнішньоекономічній діяльності. За своїм змістом інкасо – це послуга, що пропонується банком, завдяки якій експортер у одній країні може одержати платіж від дебітора в іншій країні.

Якщо предметом імпорту є товар, остаточний розрахунок за який здійснюється після його прибуття/перевірки в порту призначення, то остаточні розрахунки доцільно здійснювати банківським переказом, а коли це неможливо – шляхом виставлення продавцем на інкасо суми остаточного платежу.

Інкасова форма розрахунків у зовнішньоторговельній практиці – це домовленість експортера зі своїм банком, що передбачає зобов'язання передати товарні документи імпортеру тільки після оплати ним відвантаженого товару. Інкасова форма, що застосовується у міжнародних розрахунках, називається, відповідно, імпортне інкасо та експортне інкасо.

Чисте інкасо (інкасо фінансових документів) не потребує комерційних документів (рахунків, страхових документів тощо), тоді як документарне інкасо потребує додавання таких. На інкасо можуть прийматися фінансові документи. Фінансові документи, що приймаються на інкасо, – це чеки, векселі та інші боргові папери.

Недоліки інкасової форми розрахунків: - тривалий розрив у часі між відвантаженням товару, передачею документів до банку й отриманням платежу, що сповільнює оборотність коштів імпортера; - до моменту надходження документів до банку імпортера він може відмовитися від їх оплати або виявитися неплатоспроможним; - можливе виникнення ситуації, коли доставка товару випереджає надходження документів до банку й отримання його імпортером без товаросупровідних документів, що збільшує ризик неоплати.

Застосування інкасової форми розрахунків забезпечується відповідно до Уніфікованих правил з інкасо Міжнародної торгової палати від 01.01.79 р. № 322, у разі якщо сторони включили їх до договору.

Учасниками інкасо є:

- довіритель-клієнт (експортер), який доручає операцію по інкасації своєму банку;
- банк-ремітент – банк, якому довіритель доручає провести операцію інкасо;
- інкасуєчий банк – будь-який банк, який не є банком-ремітентом (наприклад, кореспондентський банк), що бере участь в операції по виконанню інкасового доручення довірителя;
- представляючий банк – банк, який інкасує, надає платнику документи до оплати (як правило, банк, що обслуговує платника);
- платник (покупець, замовник або уповноважені ним особи) – особа, якій повинні бути видані представляючим банком фінансові та/або комерційні документи для сплати відповідно до інкасового доручення довірителя.

Проведення інкасових операцій починається у банку експортера, через який після відвантаження передаються в інкасуєчий банк імпортера товарні документи з додаванням до них інкасового доручення, що містить повні та точні інструкції для банків. Відповідно інкасуєчий банк (банк імпортера) повідомляє покупця і передає йому документи або проти сплати суми валюти (при негайних розрахунках), або проти акцепту строкової тратти (кредит, вексель тощо).

Відображення у бухгалтерському обліку експортно-імпортних операцій із застосуванням інкасової форми розрахунків не має принципових відмінностей від будь-яких інших форм безготівкових розрахунків. Розрахунки чеками у зовнішньоекономічних відносинах порівняно з іншими формами розрахунків застосовуються рідше.

Розрахунковий чек – письмове розпорядження, наказ покупця (чекодавця) банку-платнику про сплату зазначеної у ньому суми чекодержателю (пред'явнику) або за їхнім наказом іншим особам (ордерний чек) за рахунок коштів чекодавця, що є у банку.

Відповідно до Женевської конвенції про чек (1931 р.), що регулює чековий обіг у міжнародних розрахунках, період його дії (у межах однієї країни) становить 8 днів.

Чеки, призначені для оплати в інших країнах, чинні протягом 20 – 80 70 днів, включаючи час на оплату і перерахування грошей одержувачу. Отримання оплати чекодержателем можливе лише за наявності необхідної суми на поточному (або окремому чековому) рахунку чекодавця.

Разом з тим клієнт може мати домовленість зі своїм банком, яка б дозволяла виставляти на рахунок клієнта чеки, що перевищують залишок на ньому, тобто надавати клієнту овердрафт. Чеки використовують при оплаті товарів, придбаних на консигнаційних складах, при перерахунках за поставлений раніше товар та в інших випадках.

Дуже поширені у чековому обороті ордерні чеки. Первинними документами при прийнятті комерційного чека є заява від клієнта. Відображення у бухгалтерському обліку розрахункових операцій із застосуванням чеків у зовнішньоекономічній діяльності аналогічне до відображення таких операцій у межах країни.

4.2. Кредити банків-резидентів, кредити банків-нерезидентів

Якщо підприємству для ведення господарської діяльності потрібні кошти, воно може звернутися до банку й отримати кредит, за яким необхідно сплачувати відсотки.

Відповідно до пп. 14.1.258 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України, фінансовий кредит – кошти, що надаються банком-резидентом або нерезидентом, що кваліфікується як банківська установа згідно із законодавством країни перебування нерезидента, або резидентами і нерезидентами, які мають згідно з відповідним законодавством статус небанківських фінансових установ, а також іноземною державою або його офіційними агентствами, міжнародними фінансовими організаціями та іншими кредиторами – нерезидентами юридичній чи фізичній особі на визначений строк для цільового використання та під процент.

Детальне уявлення про банківський кредит дає його віднесення до того чи іншого виду в залежності від самих різних ознак.

Класифікація банківського кредиту носить вільний нерегламентований характер.

Більш докладний поділ позик із забезпечення містить кредити під гарантії системно значимих фінансових інститутів (банків-резидентів), під гарантії першокласних банків-нерезидентів, під заставу державних цінних паперів, під заставу прав вимог за депозитом, під заставу товарно-матеріальних цінностей, під гарантії банків-партнерів по міжбанківському кредитуванню, під заставу нерухомості, під заставу корпоративних цінних паперів, під заставу грошових прав третіх осіб тощо.

Постановою правління Національного банку України від 15 лютого 2018 р. № 12 «Про здійснення валютних операцій за кредитами, позиками, залучених від нерезидентів на окремих умовах» затверджені нижче зазначені норми. Вони набрали чинності з 16 лютого 2018 року.

Національний банк України розширив для уповноважених банків можливість залучати від нерезидентів так звані «синтетичні» кредити і позики в національній валюті (кредити і позики, фактичної валютою яких є гривня, а всі платежі між кредитором і позичальником здійснюються виключно в іноземній валюті).

Досі українські позичальники могли залучати такі кредити і позики тільки за умови, що нерезидентом-кредитором є міжнародна фінансова організація (МФО), членом якої є Україна, або міжнародна фінансова організація, стосовно якої Україна зобов'язалася забезпечувати правовий режим, що надається іншим МФО або резидентам.

Відтепер Національний банк України надав можливість уповноваженим банкам-позичальникам залучати «синтетичні» кредити і позики в гривні від будь-яких нерезидентів-кредиторів, а не тільки від МФО.

При цьому транскордонні операції за такими кредитними договорами та договорами позики проводяться без реєстрації або індивідуальної ліцензії Національного банку України.

Отримані кошти українські банки будуть використовувати для кредитування українських позичальників у гривні, в той же час уникаючи валютного ризику, оскільки валютний ризик буде нести нерезидент-кредитор українського банку.

Дещо раніше Національний банк спростив порядок отримання резидентами кредитів від міжнародних фінансових організацій для поживлення співпраці українського бізнесу з МФО і більш активного припливу боргового капіталу в Україну.

4.3. Облік розрахунків за податками й обов'язковими платежами у сфері зовнішньоекономічної діяльності

Ведення зовнішньоекономічної діяльності вимагає від її учасників володіння досить широким спектром знань. Адже при здійсненні будь-яких господарських операцій з нерезидентами вітчизняні підприємства мають враховувати низку вимог та обмежень.

Вони передбачені законодавством і стосуються, зокрема, оподаткування у сфері зовнішньоекономічної діяльності, митного контролю та валютного регулювання. Ті підприємства, які співпрацюють або планують співпрацювати з резидентами країн ЄС, повинні також брати до уваги положення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Одним із найважливіших джерел наповнення Державного бюджету є податки, що сплачуються при перетині товарів, робіт, послуг кордону, та які у економічній літературі отримали назву митних платежів.

Вони є одним із найважливіших інструментів регулювання зовнішньої торгівлі, яка у свою чергу в великій мірі залежить від митної політики, що проводиться державою та спрямована на активізацію експортних операцій, стимулювання підприємницької діяльності.

Усі ці питання ефективно вирішуються шляхом використання фіскальних інструментів (податків) та їх складових елементів – ставок, обсягами пільг та преференцій, механізмом розрахунку.

Головними функціями, що виконують податки у сфері зовнішньоекономічної діяльності є:

- фіскальна, оскільки податки є джерелом наповнення бюджету країни;
- стимулююча, оскільки їх раціональна система сприяє розвитку національного виробництва;
- регулятивна, оскільки завдяки розкиду ставок формують обсяг та структуру експорту, імпорту, споживання.

На етапі становлення економічних відносин, як правило домінує фіскальна функція митних податків та зборів, але у міру формування ринкової економіки митні платежі стають важливим фінансовим інструментом регулювання економічних відносин.

Види митних платежів, порядок їх нарахування і сплати, випадки надання митних і тарифних пільг та інше, пов'язане з цими питаннями, регламентується законодавчими актами, головні з яких: Митний кодекс України, Податковий кодекс України (ПКУ), Закон України «Про митний тариф України» тощо. Основними платежами, що нараховуються митними органами є:

- платежі, пов'язані з нарахуванням митного тарифу;
- різні види митних зборів;
- акцизний збір;
- податок на додану вартість;
- платежі на видачу ліцензій на здійснення діяльності у сфері митно-тарифних відносин;
- платежі, пов'язані з проблемами порушення митного законодавства.

За способом митного регулювання митні платежі можна класифікувати на тарифні та нетарифні засоби.

Платежі, пов'язані з нарахуванням митного тарифу, – це єдиний вид тарифного регулювання, нарахування ж за акцизним збором, ПДВ, митними зборами – це види нетарифного регулювання.

Митні платежі встановлюються найвищими органами державної влади і тому за рівнем запровадження належать до загальнодержавних податків, тобто, правила їх стягнення та розміри ставок є єдиними на всій території країни незалежно від форм власності, організації господарської діяльності й територіального розташування.

При сплаті суми платежів перераховуються в національну валюту України за офіційними курсом Національного банку України, встановленого на день подання ВМД до митного оформлення.

Сплата платежів проводиться, шляхом їх перерахування за безготівковим розрахунком на рахунок митної установи, або внесення сум готівкою до каси митниці, або через інші визначені законодавством каси.

При безготівковому розрахунку сплатою вважається фактичне зарахування сум платежів на рахунок митниці. Пільги зі сплати платежів надаються лише у визначених законодавством випадках.

4.4. Розрахунки у безготівковій іноземній валюті. Розрахунки в готівковій іноземній валюті

Нині Україна активно прагне зміцнити свої позиції на зовнішньому ринку як країна з ринковою економікою. Все більшого значення набувають зовнішньоекономічні відносини для діючих суб'єктів української економіки, залучаються іноземні інвестиції, зростає частка експорту в зовнішньоторговельних відносинах. Через це виникає необхідність здійснювати різноманітні операції в іноземній валюті – господарські операції, вартість яких визначена в іноземній валюті або які потребують розрахунків в іноземній валюті.

До таких операцій можна віднести: - одержання або надання позик в іноземній валюті;

- придбання запасів, основних засобів, інших активів, робіт, послуг в іноземних постачальників;
- продаж готової продукції, товарів, робіт, послуг іноземним покупцям;
- інші операції в сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Організація безготівкових розрахунків має сприяти процесу виробництва та матеріальних благ тобто відповідати конкретним вимогам розвитку економіки.

Головна з них – забезпечувати своєчасне отримання кожною господарською організацією коштів за поставлену продукцію та надані послуги, а отже, сприяти прискоренню обігу коштів у розрахунках.

Водночас, організація обліку безготівкових розрахунків має забезпечувати достатні умови для взаємного контролю договірних відносин між постачальниками й покупцями з дотримання умов контролю банківських установ за правилами розрахунків згідно з чинним законодавством.

Суб'єкти підприємницької діяльності (юридичні та фізичні особи) для зберігання коштів і здійснення всіх видів безготівкових розрахунків відкривають рахунки в банках на власний вибір і за згодою банків.

Режим здійснення операцій у іноземній валюті на території України, загальні принципи валютного регулювання, права й обов'язки суб'єктів валютних відносин регламентуються Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.93 р. № 15-93, Правилами використання готівкової іноземної валюти на території України, затвердженими постановою Правління НБУ від 26.03.98 р. та іншими нормативними актами. Відповідно до зазначеного Положення і національного Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій бухгалтерський облік наявності та руху валютних коштів здійснюється на рахунку 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті».

Облік іноземної валюти, яка знаходиться на рахунках в установах банків, ведуть підприємства на активному грошовому рахунку 31 «Рахунки в банках». До нього відкривають такі субрахунки:

- 311 «Поточні рахунки в національній валюті»;
- 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»;
- 313 «Інші рахунки в банку в національній валюті»;
- 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті».

Як бачимо, для обліку іноземної валюти передбачено два субрахунки: 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті» і 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті».

Аналітичний облік по рахунку 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті» повинен вестись так, щоб забезпечити достовірну інформацію про наявність і рух валютних коштів по кожному з відкритих у банку рахунках в іноземних валютах. Постановою Правління Національного банку України від 30 червня 2007 р. № 200 затверджено «Правила використання готівкової іноземної валюти на території України», які зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18 червня 2007 р. за № 656/13923 (далі – Правила).

Правила встановлюють порядок та умови використання готівкової іноземної валюти резидентами і нерезидентами в Україні.

Для забезпечення витрат на відрядження працівників за кордон, а також на представницькі витрати уповноважений банк здійснює видачу готівкової іноземної валюти з поточного рахунку юридичної особи – резидента або іноземного представництва на підставі заяви на видачу готівки, доручення повноважному представнику на отримання іноземної валюти в касі уповноваженого банку та листа-розрахунку, який містить такі дані: - прізвище, ім'я та по батькові (за наявності) осіб, які виїжджають за кордон; - розрахунок витрат. Уповноважений банк залишає в касових документах такі документи, на підставі яких здійснюється видача з поточного рахунку готівкової іноземної валюти.

Юридичні особи – резиденти та іноземні представництва – мають право використовувати з поточного рахунку іноземну валюту для придбання дорожніх чеків на суму, що 88 відповідає витратам на відрядження і представницьким витратам, на підставі заяви на видачу дорожніх чеків, оформленої у довільній формі.

дному працівнику може бути видано готівкою іноземну валюту та/або дорожні чеки на загальну суму, що не перевищує норми вивезення іноземної валюти, установлені нормативно-правовими актами Національного банку, які регулюють переміщення іноземної валюти через митний кордон України.

Уповноважений банк під час видачі з каси готівкової іноземної валюти та/або дорожніх чеків видає юридичній особі-резиденту або іноземному представництву довідки на вивезення відповідно до вимог нормативно-правових актів про переміщення валюти. Відшкодування працівнику-резиденту, який перебував у відрядженні за кордоном, витрат власних коштів в іноземній валюті здійснюється відповідно до законодавства України у валюті України за офіційним курсом гривні до іноземних валют, установленим Національним банком на день виплати зазначених коштів, а працівнику-нерезиденту, за його бажанням, – як в іноземній валюті, так і у валюті України.

Правилами врегульовані також інші випадки використання готівкової іноземної валюти з поточних рахунків, а саме:

- юридичними особами-резидентами та іноземними представництвами, що мають власні транспортні засоби (орендують, фрахтують) для забезпечення експлуатаційних витрат, пов'язаних з обслуговуванням транспортних засобів за кордоном;
- морськими агентами з метою виконання зобов'язань перед нерезидентами;
- юридичними особами-резидентами та іноземними представництвами для оплати праці, виплати премій і призів працівникам-нерезидентам, які працюють в Україні за контрактом;

- адвокатськими компаніями та іншими юридичними особами-резидентами для виплат фізичним особам коштів, які отримані з-за кордону за дорученням цих фізичних осіб тощо.

Фізичні особи-нерезиденти, а також повноважні представники юридичних осіб-нерезидентів – суб'єктів підприємницької діяльності можуть використовувати на територіях митниць готівкову іноземну валюту як засіб платежу в разі:

- сплати мита, інших податків і зборів (обов'язкових платежів), митних зборів та фінансових санкцій відповідно до митного законодавства України;
- сплати дорожніх зборів і оформлення перевезень негабаритних, великовагових та небезпечних вантажів;
- сплати платежів за охорону та супроводження підакцизних і транзитних товарів митними органами;
- сплати консульських зборів для відкриття віз на в'їзд в Україну;
- оплати послуг, наданих прикордонними санітарно-карантинними, ветеринарними, фітосанітарними та іншими службами контролю;
- оплати послуг з обов'язкового медичного страхування та обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів;
- оплати товарів і послуг у зоні, що звільнена від сплати мита та податків.

Фізичні особи-резиденти можуть використовувати на території України готівкову іноземну валюту як засіб платежу для сплати мита, інших податків і зборів, за охорону і супроводження транзитних товарів митними органами, за товари і послуги у зоні, що звільнена від сплати мита та податків.

Резиденти – суб'єкти підприємницької діяльності можуть використовувати готівкову іноземну валюту як засіб платежу під час здійснення торгівлі та надання послуг за межами України:

- на транспортних засобах, що їм належать, у разі здійснення міжнародних пасажирських перевезень;
- на міжнародних виставках (ярмарках), що проходять за кордоном, у разі реалізації товарів.

Готівкова іноземна валюта, що ввозиться в Україну на транспортних засобах через повноважних представників та/або яку одержано за продані товари, підлягає обов'язковому декларуванню на митниці і надалі зарахуванню на поточний рахунок в іноземній валюті резидента – суб'єкта підприємницької діяльності (через розподільчий рахунок).

Уповноважений банк зараховує готівкову іноземну валюту на поточний рахунок в іноземній валюті резидента

- суб'єкта підприємницької діяльності на підставі: – оригіналу митної декларації;
- документів, які підтверджують участь резидента в міжнародних виставках (ярмарках), що проходили за кордоном, у разі зарахування коштів, які отримані за реалізований товар.

У митній декларації робиться відмітка уповноваженого банку про суму та дату зарахування готівкової іноземної валюти. Невикористаний залишок готівкової іноземної валюти, що була отримана юридичною особою – резидентом або іноземним представництвом з поточного рахунку в іноземній валюті для забезпечення витрат на відрядження працівників за кордон та/або на експлуатаційні витрати, пов'язані з обслуговуванням транспортних засобів за кордоном, підлягає зарахуванню безпосередньо на поточний рахунок в іноземній валюті юридичної особи-резидента або іноземного представництва в уповноваженому банку України протягом п'яти банківських днів з часу його оприбуткування до каси юридичної особи – резидента або іноземного представництва.

Уповноважений банк може приймати від повноважного представника нерезидента – суб'єкта підприємницької діяльності в касу готівкову вільно конвертовану іноземну валюту в сумі, що не перевищує 10000 доларів США,

або еквівалент цієї суми в іншій вільно конвертованій іноземній валюті за наявності таких документів:

- експортного договору резидента
- суб'єкта підприємницької діяльності;
- оригіналу митної декларації або довідки про зняття повноважним представником нерезидента – суб'єкта підприємницької діяльності готівкової іноземної валюти з картрахунку нерезидента – суб'єкта підприємницької діяльності за допомогою корпоративної платіжної картки через уповноважений банк;
- документа, що підтверджує повноваження, надані представнику нерезидента – суб'єкта підприємницької діяльності, на оплату договору готівковою вільно конвертованою іноземною валютою; – копії сторінок паспортного документа повноважного представника нерезидента – суб'єкта підприємницької діяльності.

Уповноважений банк установлює ліміт залишків іноземної валюти в касі суб'єктів підприємницької діяльності. Понадлімітні залишки готівкової іноземної валюти підлягають повній інкасації до уповноваженого банку і зарахуванню на поточний рахунок в іноземній валюті.

Готівкова іноземна валюта, що отримана з власних поточних рахунків в іноземній валюті, відкритих в уповноважених банках, використовується виключно на ті цілі, на які вона отримана.

Готівку в іноземній валюті обліковують на рахунку 30 «Готівка». До нього є окремий субрахунок 302 «Готівка в іноземній валюті».

За наявності на підприємстві лише національної валюти використовують тільки субрахунок 301 «Готівка в національній валюті», а якщо є іноземна валюта, то і субрахунок 302 «Готівка в іноземній валюті».

Господарські операції з майном та зобов'язаннями, виражені в іноземній валюті, для відображення у бухгалтерському обліку підлягають перерахунку в грошову одиницю України за курсом Національного банку України.

Вказаний перерахунок проводиться на дату здійснення операцій в іноземній валюті. Перерахунок готівки, коштів в установах банків та у дорозі, грошових і платіжних документів, цінних паперів, коштів у розрахунках (включаючи розрахунки за зобов'язаннями і позики) з юридичними та фізичними особами, а також залишок цільового фінансування з бюджету в іноземній валюті проводиться на дату здійснення операції в іноземній валюті, а також на дату складання бухгалтерської звітності.